

کاربست رویکرد کار شایسته در توسعه کسب و کارهای بوم گردی

یاور بابائی*  استادیار گروه مدیریت، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

عاطفه رشیدی  کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، گروه مدیریت و اقتصاد گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، تهران، ایران

سجاد فردوسی  استادیار گروه مدیریت و اقتصاد گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

بوم گردی به عنوان یکی از ظرفیت های کلیدی توسعه پایدار گردشگری، نقش مؤثری در ارتقای معیشت و توانمندسازی اقتصادی جوامع محلی ایفا می کند، با این حال، کیفیت اشتغال در این حوزه غالباً مغفول مانده است. هدف این پژوهش، شناسایی و تحلیل ابعاد و مؤلفه های توسعه کسب و کارهای بوم گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته بود. این پژوهش از نوع کیفی و با بهره گیری از تحلیل مضمون طراحی شد. جامعه آماری شامل خبرگان و مدیران کسب و کارهای بوم گردی در ایران بود و نمونه گیری به روش هدفمند انجام گرفت. داده ها از طریق مصاحبه های نیمه ساختاریافته جمع آوری شد و تحلیل آن ها با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت گرفت تا مضامین اصلی استخراج و طبقه بندی شوند. نتایج نشان داد که ابعاد کلیدی توسعه کسب و کارهای بوم گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته شامل اشتغال مولد، حقوق بنیادین در کار، حمایت اجتماعی، گفت و گوی اجتماعی، برابری جنسیتی و فرصت های برابر و ایمنی و سلامت شغلی هستند که به صورت یکپارچه کیفیت اشتغال، انگیزه نیروی کار و مشارکت فعال جوامع محلی را ارتقا می دهند. یافته ها همچنین بر ضرورت تقویت حمایت های قانونی و اجتماعی، توانمندسازی کارکنان، نهادینه سازی شفافیت و گفت و گو، و رعایت اصول عدالت و ایمنی شغلی تأکید کردند تا پایه ای مستحکم برای توسعه پایدار و عادلانه بوم گردی فراهم شود.

کلیدواژه ها: بوم گردی، کار شایسته، اشتغال پایدار، عدالت اجتماعی، برابری جنسیتی.

مقدمه

بوم‌گردی در دهه‌های اخیر به‌عنوان یکی از کارآمدترین شیوه‌های گردشگری پایدار مورد توجه قرار گرفته است؛ رویکردی که بر سفر مسئولانه به طبیعت، حفاظت از محیط‌زیست و تقویت فرهنگ و هویت بومی تأکید دارد. در مقایسه با گردشگری انبوه، بوم‌گردی سهم بیشتری برای جوامع محلی قائل است و می‌تواند با ایجاد فرصت‌های شغلی مستقیم و غیرمستقیم، زمینه بهبود معیشت روستاییان را فراهم کند. شواهد تجربی در نقاط مختلف جهان نیز این نقش را تأیید می‌کند؛ برای مثال، پروژه بوم‌گردی در منطقه حفاظت‌شده اسب‌آبی در کشور غنا توانسته است علاوه بر افزایش درآمد خانوارها، به حفظ محیط‌زیست و تقویت فرهنگ بومی کمک کند (Mohammed & Osumanu, 2022:20).

همچنین، تجربه کشور کنیا نشان می‌دهد که هرچه مشارکت جامعه محلی در طراحی و مدیریت پروژه‌های بوم‌گردی بیشتر باشد، منافع اقتصادی و اجتماعی آن عادلانه‌تر میان افراد توزیع می‌شود (Vrontis et al., 2021:861). اگرچه بوم‌گردی ظرفیت‌های ارزشمندی برای توانمندسازی اقتصادی جوامع روستایی دارد، اما پایداری این دستاوردها زمانی تضمین می‌شود که کیفیت اشتغال نیز مورد توجه قرار گیرد. در این زمینه، رویکرد «کار شایسته» را سازمان بین‌المللی کار به‌عنوان چارچوبی جامع برای ایجاد مشاغل با دستمزد منصفانه، امنیت شغلی، حمایت‌های اجتماعی و احترام به حقوق کارگران ارائه می‌دهد.

در بسیاری از مناطق روستایی، مشاغل غیررسمی و کم‌درآمد همچنان چالش اساسی توسعه هستند؛ از این رو ادغام اصول کار شایسته در فعالیت‌های بوم‌گردی می‌تواند نه تنها به ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار منجر شود، بلکه کیفیت کار و زندگی کارکنان محلی را نیز ارتقا دهد. فراهم‌سازی آموزش‌های حرفه‌ای، تبیین استانداردهای کاری برای کسب‌وکارهای بوم‌گردی و تقویت حمایت‌های اجتماعی از جمله اقداماتی است که دولت‌ها و نهادهای محلی می‌توانند برای تحقق این هدف انجام دهند (Faria et al., 2024:7; Peña-Sánchez et al., 2020:14).

ادغام اصول کار شایسته در توسعه کسب و کارهای بوم گردی، چشم اندازی چندبعدی از توسعه پایدار را شکل می دهد؛ چشم اندازی که در آن اشتغال با کیفیت، حفظ محیط زیست، تقویت فرهنگ محلی و عدالت اجتماعی به صورت هم زمان دنبال می شوند. اجرای این اصول می تواند گروه های محروم، به ویژه زنان روستایی، را بیش از پیش توانمند سازد؛ چرا که آنان در فعالیتهایی همچون مدیریت اقامتگاه ها، تولید صنایع دستی و خدمات گردشگری نقش کلیدی دارند و رعایت استانداردهای کاری می تواند وضعیت اقتصادی و اجتماعی شان را بهبود بخشد (Araújo-Vila et al., 2021:17; Snyman, 2014:44). با وجود این، نبود زیرساخت های مناسب، محدودیت مهارت ها و دسترسی محدود به بازار همچنان موانعی جدی در مسیر تحقق کار شایسته در مناطق روستایی به شمار می روند (Vrontis et al., 2021:861).

کاهش فقر و ارتقای توسعه اقتصادی در مناطق روستایی، نیازمند رویکردهایی است که همزمان به توانمندسازی جوامع محلی و ایجاد فرصت های شغلی پایدار توجه کنند. در این میان، کسب و کارهای بوم گردی به عنوان یکی از ظرفیت های نوظهور اقتصاد روستایی، نقشی مهم در ایجاد اشتغال محلی، حفظ میراث فرهنگی و بهره برداری مسئولانه از منابع طبیعی دارند. با این حال، شواهد میدانی در مناطق مختلف ایران نشان می دهد که بسیاری از این کسب و کارها به صورت غیررسمی و فصلی فعالیت می کنند و از استانداردهای «کار شایسته» فاصله دارند؛ مسائلی همچون فقدان امنیت شغلی، نبود بیمه و پوشش های حمایتی، دستمزدهای ناپایدار، و محدودیت در دسترسی به آموزش های مهارتی، موجب کاهش کیفیت اشتغال و نابرابری در توزیع منافع گردشگری شده است.

این وضعیت، شکاف پژوهشی مهمی را نمایان می سازد: نبود یک مدل منسجم برای توسعه بوم گردی مبتنی بر شاخص های کار شایسته که بتواند به کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی روستاییان کمک کند. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تبیین ابعاد، مؤلفه ها و شاخص های توسعه کسب و کارهای بوم گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته طراحی شده است. این هدف از طریق مصاحبه با خبرگان حوزه بوم گردی و تحلیل مضمون داده های کیفی دنبال شده است تا چارچوبی مفهومی و کاربردی برای ایجاد مشاغل پایدار، عادلانه و

توانمندساز ارائه شود. نتایج این پژوهش می‌تواند به بهبود کیفیت اشتغال، تقویت مشارکت جوامع محلی و راهنمایی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی مبتنی بر اصول پایداری و عدالت اجتماعی کمک کند.

پیشینه پژوهش

مطالعات داخلی، از جمله پژوهش نجارزاده و همکاران (۱۴۰۳)، نشان می‌دهد که توسعه بوم‌گردی می‌تواند بهبود معناداری در توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی زنان روستایی ایجاد کند؛ در حالی که اثرگذاری آن بر توانمندسازی روانی محدودتر است. صبورجنتی و قلندریان (۱۴۰۱) نیز بیان می‌کنند که بوم‌گردی از طریق ارتقای ظرفیت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی، می‌تواند به توانمندسازی جوامع کم‌برخوردار منجر شود. یافته‌های مرادزاده و همکاران (۱۳۹۷) اهمیت برجسته توانمندسازی روان‌شناختی را به عنوان پیشران کلیدی بوم‌گردی کارآفرینانه در مناطق روستایی تبیین می‌کند. شواهد بین‌المللی نیز این الگو را تقویت می‌کند.

چنان‌که سویونو و سافاریا^۱ (۲۰۲۴)، کارآفرینی اجتماعی مبتنی بر بوم‌گردی را سازوکاری مؤثر برای کاهش فقر و ارتقای انسجام محلی معرفی کرده‌اند و پراکاسا^۲ و همکاران (۲۰۲۵) نقش مشارکت جامعه در بوم‌گردی دریایی را در بهبود کیفیت زندگی سیاسی، اقتصادی و زیست‌محیطی برجسته می‌کنند. افزون بر این، مجموعه‌ای از مطالعات نظیر آروین^۳ و همکاران (۲۰۲۵)، خابا^۴ و همکاران (۲۰۲۴)، رمانو^۵ (۲۰۲۳)، و موسوته و همکاران^۶ (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که بوم‌گردی در صورت وجود برنامه‌ریزی مشارکتی، آموزش محیط‌زیستی و تقویت ظرفیت‌های محلی، قادر است مسیرهای پایداری همچون اشتغال‌زایی، حفاظت طبیعت، رشد اقتصاد سبز و ارتقای معیشت روستایی را فراهم سازد.

^۱ Suyono & Safaria

^۲ Prakasa

^۳ Arevin

^۴ Xaba

^۵ Ramaano

^۶ Moswete

با وجود گستردگی مطالعات پیشین، بررسی عمیق‌تر ادبیات نشان می‌دهد که حوزه بوم‌گردی هنوز فاقد رویکردی یکپارچه برای تبیین و عملیاتی‌سازی ابعاد کار شایسته در بستر کسب‌وکارهای بوم‌گردی است. گرچه پژوهش‌های متعددی از جمله: کیمنگسی^۱ و همکاران (۲۰۱۹)، مورگان و وینکلر^۲ (۲۰۱۹)، کیا^۳ (۲۰۲۱)، داسان^۴ و همکاران (۲۰۲۲)، رمانو^۵ (۲۰۲۱) به موانع ساختاری، محدودیت‌های منابع انسانی، ضعف مهارت‌ها، نابرابری جنسیتی و شکست برنامه‌ریزی‌های مشارکتی پرداخته‌اند اما این مطالعات عمدتاً از منظر توانمندسازی یا توسعه اقتصادی به موضوع نگریسته‌اند و کمتر به مؤلفه‌های بنیادین کار شایسته (نظیر امنیت شغلی، دستمزد منصفانه، ایمنی محیط کار، فرصت‌های رشد حرفه‌ای، حمایت نهادی، و عدالت جنسیتی) در ساختار اشتغال بوم‌گردی پرداخته‌اند.

همچنین پژوهش‌ها نشان می‌دهند که فقدان الگوهای توسعه بومی متناسب با زمینه‌های فرهنگی-اقتصادی مناطق روستایی (به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه) موجب شده است که کیفیت اشتغال و پایداری کسب‌وکارهای بوم‌گردی با چالش‌های جدی مواجه شود. از این رو، نیاز به توسعه چارچوبی نظری و کاربردی که رویکرد کار شایسته را در فرآیند توسعه بوم‌گردی ادغام کند، به‌عنوان یک خلأ جدی در پژوهش‌های موجود قابل شناسایی است. در همین راستا، پژوهش حاضر با هدف پاسخ‌گویی به این شکاف و تبیین نقش کار شایسته در پایداری و تقویت کسب‌وکارهای بوم‌گردی طراحی شده است.

روش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با ماهیت توسعه‌ای-کاربردی انجام شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. تحلیل مضمون روشی انعطاف‌پذیر و سیستماتیک برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوهای معنادار (مضامین) در داده‌های کیفی است که

^۱ Kimengsi

^۲ Morgan & Winkler

^۳ Kia

^۴ Dasan

^۵ Ramaano

امکان تبیین عمیق و ساختاریافته پدیده مورد بررسی را فراهم می‌سازد (Braun & Clarke, 2006:83). این پژوهش از چارچوب آتراید-استرلینگ^۱ (۲۰۰۱:۳۹۱) برای تحلیل مضمون بهره گرفت. در این چارچوب، مضامین در سه سطح سلسله‌مراتبی سازمان‌دهی می‌شوند: مضامین پایه که نزدیک‌ترین سطح به داده‌های خام هستند و بیانگر ایده‌های ساده و مشخص در متن مصاحبه‌ها می‌باشند؛ مضامین سازمان‌دهنده که گروه‌هایی از مضامین پایه مرتبط را در قالب مفاهیم میان‌رده طبقه‌بندی می‌کنند؛ و مضامین فراگیر که بالاترین سطح تحلیل را تشکیل داده و مضامین سازمان‌دهنده را در قالب یک دیدگاه کلی و فراگیر یکپارچه می‌سازند (Attride-Stirling, 2001:391).

فرآیند تحلیل مضمون در این پژوهش در شش مرحله اجرا شد (Braun & Clarke, 2006:85): آشنایی با داده‌ها از طریق مطالعه مکرر متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌برداری اولیه؛ (۲) تولید کدهای اولیه از طریق برجسب‌گذاری بخش‌های معنادار متن؛ (۳) جستجوی مضامین از طریق گردآوری کدهای مرتبط در گروه‌های بالقوه؛ (۴) بازبینی مضامین برای ارزیابی همگنی درونی و تفکیک بیرونی آن‌ها؛ (۵) تعریف و نام‌گذاری نهایی مضامین؛ و (۶) تولید گزارش تحلیلی. این فرآیند با نرم‌افزار NVivo 12 مدیریت شد. مشارکت‌کنندگان این پژوهش را خبرگان حوزه گردشگری تشکیل دادند (جدول ۱). نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و با استفاده از روش گلوله‌برفی انجام شد تا افرادی با تجربه و آگاهی عمیق در حوزه مورد مطالعه انتخاب شوند. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد و فرآیند مصاحبه‌ها تا زمان دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت؛ این مرحله پس از انجام ۲۱ مصاحبه محقق شد.

¹ Attride-Stirling

نام خانوادگی نویسنده اول و دوم (بیش از دو نویسنده نام خانوادگی نویسنده اول و همکاران | ۷

جدول ۱. ویژگی‌های نمونه مطالعاتی تحقیق

ردیف	مدرک تحصیلی	سمت/ تخصص	سابقه	تعداد
۱	دکتری	کارآفرینی گردشگری	۵ تا ۱۰ سال	۱
۲	دکتری	سیاست‌گذاری گردشگری	۵ تا ۱۰ سال	۲
۳	کارشناسی ارشد	توسعه روستایی	۱۰ تا ۱۵ سال	۲
۴	کارشناسی ارشد	منابع انسانی	۱۰ تا ۱۵ سال	۱
۵	کارشناسی، کارشناسی ارشد	بازاریابی و برنامه‌ریزی گردشگری	۵ تا ۱۰ سال	۲
۶	کارشناسی	کارآفرینی روستایی	۵ تا ۱۰ سال	۱
۷	دیپلم، کارشناسی	مدیر اقامتگاه بوم‌گردی	۵ تا ۱۰ سال	۳
۸	دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد	نیروی کار اقامتگاه بوم‌گردی	۳ تا ۵ سال	۴
۹	کارشناسی	راهنمای گردشگری	۵ تا ۱۰ سال	۲
۱۰	دیپلم، کارشناسی	تولید صنایع دستی	۳ تا ۵ سال	۲
۱۱	کارشناسی ارشد	آموزش گردشگری	۵ تا ۱۰ سال	۱
مجموع				۲۱

به‌منظور ارزیابی روایی و پایایی، از مجموعه‌ای از راهبردهای مکمل بهره گرفته شد. در سنجش روایی توصیفی، بر صحت و دقت بازنمایی داده‌های کیفی تأکید شد؛ از این‌رو راهبرد «تعدد ناظران» به کار گرفته شد، به گونه‌ای که پس از گردآوری داده‌ها، دو پژوهشگر مستقل به‌صورت جداگانه نسبت به غربالگری و مقایسه پاسخ‌ها اقدام کردند. افزون بر این، برای ارتقای روایی تئوریک و اطمینان از هم‌خوانی یافته‌های کیفی با چارچوب‌های نظری مرتبط با کسب‌وکارهای بوم‌گردی، پس از تحلیل اولیه، ادبیات تخصصی و مطالعات کتابخانه‌ای به‌طور نظام‌مند مرور شد. همچنین جهت سنجش پایایی و اعتبار کدهای استخراج‌شده، سه پژوهشگر فرآیند کدگذاری را ارزیابی کردند و میزان توافق بین‌کدی بیش از ۸۵ درصد به دست آمد که نشان‌دهنده‌ی ثبات قابل قبول در تحلیل‌هاست.

یافته‌ها

فرایند گردآوری داده‌ها به صورت هم‌زمان با تحلیل آن‌ها پیش برده شد و این روند تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ به گونه‌ای که در مرحله نهایی هیچ داده یا مقوله تازه‌ای قابل استخراج نبود. برای مستندسازی داده‌ها، کلیه مصاحبه‌های انجام شده با مشارکت کنندگان به صورت فایل‌های صوتی ضبط و سپس با بهره‌گیری از نرم‌افزار NVivo 12، کدگذاری و تحلیل گردید. همچنین، به منظور تضمین روایی پژوهش، مجموعه‌ای از روش‌های معتبر از جمله بازبینی و تأیید نتایج توسط مشارکت کنندگان، ارزیابی انتقادی تحلیل‌ها توسط پژوهشگران همکار، و مشارکت فعال افراد در بخش‌هایی از فرایند تحلیل داده‌ها به کار گرفته شد. در جدول شماره ۲ نمونه‌ای از کدگذاری و نحوه استخراج کدهای اولیه ارائه شده است.

جدول ۲. نمونه‌ای از مضامین پایه و کدهای اولیه مربوط به آن‌ها

کدهای اولیه (مصاحبه شونده‌گان)	مضمون پایه اختصاص داده شده
فضاهایی ایجاد کنیم تا مردم محلی بیشتر با فرصت‌های گردشگری آشنا شوند؛ می‌شود طرح‌هایی برای معرفی مهارت‌ها و ظرفیت‌های محلی اجرا کرد تا مردم انگیزه پیدا کنند؛ بهتر است کانال‌های اطلاع‌رسانی و تبلیغات برای مشاغل گردشگری در روستاها افزایش یابد.	افزایش تعداد فرصت‌های شغلی در کسب و کارهای بوم‌گردی
آموزش‌های ساده و کاربردی برای همه کارکنان درباره وظایف و حقوق کاری ارائه شود؛ دستورالعملی شفاف برای نحوه همکاری کارکنان و مدیران طراحی شود؛ تشویق به تدوین توافق‌نامه‌هایی که همه جوانب شغلی را پوشش دهد، ضروری است.	انعقاد قراردادهای رسمی میان کارگر و کارفرما
باید مزایای بیمه و حمایتی به صورت واضح اطلاع‌رسانی شود تا کارکنان از حقوق خود مطلع باشند؛ می‌توان برنامه‌هایی برای پوشش سلامت و رفاه کارکنان طراحی کرد که شامل معاینات دوره‌ای باشد؛ ارائه مشاوره‌های مالی و بهداشتی برای کارکنان به عنوان بخشی از خدمات حمایتی لازم است.	بیمه تأمین اجتماعی کلیه کارکنان
گروه‌های تصمیم‌گیری محلی تشکیل شوند تا نیازها و مشکلات جامعه در گردشگری بررسی شود؛ جلسات مشورتی منظم برای ارائه پیشنهادات و حل مشکلات برگزار کرد؛ افراد محلی در فرآیند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مشارکت داشته باشند.	تشکیل شوراهای محلی بوم‌گردی

مضمون پایه اختصاص داده شده	کدهای اولیه (مصاحبه شوندگان)
تعیین سهمیه برابر استخدام زنان و مردان	معیارهایی برای جذب متقاضیان به شکل منصفانه طراحی شود؛ آموزش‌ها و برنامه‌هایی برای توانمندسازی همه گروه‌ها ارائه داد؛ فرصت‌های کاری و مدیریتی به شکل شفاف برای همه اطلاع‌رسانی شود.
ایجاد سیستم ایمنی در اقامتگاه‌ها	برای کاهش ریسک حوادث، باید استانداردهای ایمنی در محیط اقامتگاه تدوین و اطلاع‌رسانی شود؛ می‌توان برنامه‌های تمرینی و شبیه‌سازی حوادث برای کارکنان طراحی کرد تا آماده باشند؛ تجهیزات ایمنی استاندارد تهیه و در محل کار نصب شود.

در ادامه، مضامین پایه براساس مشابهت در معنی و مفهوم، در ابتدا در قالب هجده مضمون سازمان‌دهنده دسته‌بندی شدند. در پایان نیز مضمون‌های سازمان‌دهنده در قالب شش مضمون فراگیر دسته‌بندی شدند (جدول ۳). در شکل ۱ نیز شبکه مضامین توسعه کسب و کارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته ارائه شده است. در ادامه به تشریح مضامین سازمان‌دهنده توسعه کسب و کارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته بر مبنای مضامین فراگیر اشتغال مولد، حقوق بنیادین در کار، حمایت اجتماعی، گفت‌وگوی اجتماعی، برابری جنسیتی و فرصت‌های برابر، ایمنی و سلامت شغلی پرداخته شده است.

نام خانوادگی نویسنده اول و دوم (بیش از دو نویسنده نام خانوادگی نویسنده اول و همکاران | ۱۰

مضمون مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
افزایش تعداد فرصت‌های شغلی در کسب‌وکارهای بوم‌گردی	توسعه	
جذب نیروی کار محلی به‌جای نیروی کار مهاجر	فرصت‌های	
ایجاد شغل‌های مکمل (راهنمای گردشگر، صنایع دستی، خدمات غذایی)	شغلی محلی	
تبدیل اشتغال فصلی به دائمی	پایداری و ثبات	اشتغال مولد
انعقاد قراردادهای کاری استاندارد با کارکنان	شغل	
تنوع فعالیت‌ها برای کاهش نوسان فصلی درآمد		
افزایش بهره‌وری نیروی کار از طریق آموزش	بهره‌وری و درآمد	
تعیین نرخ منصفانه برای خدمات بوم‌گردی	منصفانه	
تضمین پرداخت به‌موقع دستمزدها		
انعقاد قراردادهای رسمی میان کارگر و کارفرما	رعایت	
رعایت حداقل دستمزد قانونی	استانداردهای	
رعایت ساعات کار و مرخصی‌های مجاز	قانونی کار	
ایجاد نظام ارزیابی عادلانه عملکرد	عدالت و رفتار	حقوق
ممانعت از تبعیض جنسیتی یا قومی	منصفانه	بنیادین در
برخورد محترمانه مدیران با کارکنان		کار
ممنوعیت به‌کارگیری افراد زیر ۱۸ سال	منع استثمار و کار	
آگاهی‌بخشی درباره حقوق کار	کودک	
نظارت بر پیمانکاران برای رعایت اصول اخلاقی کار		
بیمه تأمین اجتماعی کلیه کارکنان	پوشش بیمه و	
بیمه حوادث و درمان برای کارکنان بوم‌گردی	حمایت‌های	
بیمه بیکاری برای فصول کم‌گردشگر	قانونی	
ایجاد صندوق حمایتی محلی	امنیت شغلی و	حمایت
پرداخت غرامت در زمان تعطیلی فصلی	حمایت مالی	اجتماعی
تضمین حداقل درآمد ماهانه		
اولویت اشتغال زنان سرپرست خانوار	حمایت از اقشار	
برنامه‌های حمایتی برای جوانان روستایی	آسیب‌پذیر	
ارائه آموزش‌های مالی به اقشار کم‌درآمد		
تشکیل شوراهای محلی بوم‌گردی		گفت‌وگوی
برگزاری جلسات فصلی بین کارکنان و مدیران		اجتماعی

نام خانوادگی نویسنده اول و دوم (بیش از دو نویسنده نام خانوادگی نویسنده اول و همکاران | ۱۱

مضمون	مضمون	مضمون پایه
مضمون فراگیر	سازمان دهنده	
	نهادینه سازی	
	گفت و گو بین	مشارکت مردم در تصمیم گیری های گردشگری
	ذی نفعان	
	حل اختلافات	ایجاد کمیته میانجی گری محلی
	کاری	مستند سازی شکایات و پیگیری آنها
		تعیین سازوکار شفاف رسیدگی به نارضایتی ها
	شفافیت در	اطلاع رسانی عمومی درباره سیاست های کاری
	تصمیم گیری	دسترسی کارکنان به اطلاعات مالی
		انتشار گزارش سالانه عملکرد
	فرصت برابر در	تعیین سهمیه برابر استخدام زنان و مردان
	استخدام و ارتقاء	ایجاد فرصت های مدیریتی برای زنان
		تدوین سیاست ضد تبعیض در استخدام
برابری		پرداخت مزد برابر برای کار مشابه
جنسیتی و	برابری دستمزد و	تدوین نظام شفاف پرداخت حقوق
فرصت های	مزایا	پایش منظم اختلاف دستمزد جنسیتی
برابر		برگزاری کارگاه های مهارت افزایی برای زنان
	توانمندسازی و	ایجاد شبکه زنان کارآفرین در بوم گردی
	آموزش زنان	حمایت از ایجاد اقامتگاه های زن محور
		ایجاد سیستم ایمنی در اقامتگاه ها
	ایمنی محیط کار	بازرسی دوره ای از تاسیسات
		رعایت استانداردهای بهداشت محیط
ایمنی و	پیشگیری از	آموزش ایمنی به کارکنان
سلامت	حوادث کاری	تهیه تجهیزات حفاظتی
شغلی		گزارش و ثبت حوادث کاری
	سلامت جسمی و	برگزاری معاینات پزشکی دوره ای
	روانی کارکنان	ایجاد محیط کاری بدون استرس
		تشویق به فعالیت های ورزشی و سلامت روان



شکل ۱. شبکه مضامین توسعه کسب‌وکارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته

- اشتغال مولد

یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌های کیفی نشان می‌دهد که «اشتغال مولد» یکی از ابعاد کلیدی توسعه کسب‌وکارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته است و نقش تعیین‌کننده‌ای در توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی ایفا می‌کند. این مفهوم شامل سه زیرساخت اصلی است: توسعه فرصت‌های شغلی محلی، پایداری و ثبات شغل، و بهره‌وری همراه با درآمد منصفانه. این ابعاد نه تنها جنبه‌های اقتصادی اشتغال را پوشش می‌دهند، بلکه به عنوان محرکی برای ایجاد تغییرات اجتماعی، فرهنگی و تقویت هویت بومی در جوامع میزبان عمل می‌کنند.

در زمینه توسعه فرصت‌های شغلی محلی، خبرگان بر اهمیت افزایش تعداد فرصت‌های شغلی، جذب نیروی کار بومی به جای نیروی کار مهاجر و ایجاد مشاغل مکمل تأکید کردند. این اقدامات مشارکت فعال جوامع محلی را تقویت کرده و مهارت‌ها و دانش بومی را حفظ می‌کنند، ضمن آنکه حس مالکیت و مسئولیت‌پذیری افراد در فرآیندهای گردشگری افزایش

می‌یابد. در این خصوص یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: «فضاهایی ایجاد کنیم تا مردم محلی بیشتر با فرصت‌های گردشگری آشنا شوند؛ می‌شود طرح‌هایی برای معرفی مهارت‌ها و ظرفیت‌های محلی اجرا کرد تا مردم انگیزه پیدا کنند؛ بهتر است کانال‌های اطلاع‌رسانی و تبلیغات برای مشاغل گردشگری در روستاها افزایش یابد».

ابعاد پایداری شغل و بهره‌وری نیز از اهمیت بسزایی برخوردارند. تبدیل اشتغال‌های فصلی به دائمی، انعقاد قراردادهای استاندارد و تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها برای کاهش نوسانات درآمدی، امنیت شغلی و انگیزه کارکنان را افزایش می‌دهد و شرایط لازم برای پایداری بلندمدت کسب‌وکارهای بوم‌گردی را فراهم می‌کند. همزمان، ارتقای بهره‌وری و تضمین درآمد منصفانه از طریق آموزش‌های مهارتی، تعیین نرخ‌های عادلانه برای خدمات گردشگری و پرداخت به‌موقع دستمزدها، رضایت شغلی و مشارکت فعال کارکنان را تقویت می‌کند. در این خصوص یکی از مشارکت‌کنندگان معتقد بود: «آموزش‌های ساده و کاربردی برای همه کارکنان درباره وظایف و حقوق کاری ارائه شود؛ دستورالعملی شفاف برای نحوه همکاری کارکنان و مدیران طراحی شود؛ تشویق به تدوین توافق‌نامه‌هایی که همه جوانب شغلی را پوشش دهد، ضروری است».

- حقوق بنیادین در کار

حفظ و تضمین «حقوق بنیادین در کار» به‌عنوان یکی از ارکان حیاتی توسعه کسب‌وکارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته شناخته می‌شود و نقش مهمی در ایجاد محیط کاری عادلانه و توانمندساز برای نیروی کار محلی دارد. این مفهوم شامل سه بعد اصلی است: رعایت استانداردهای قانونی کار، عدالت و رفتار منصفانه، و منع استثمار و کار کودک. در بعد رعایت استانداردهای قانونی کار، خبرگان بر اهمیت انعقاد قراردادهای رسمی میان کارگر و کارفرما، رعایت حداقل دستمزد قانونی و رعایت ساعات کار و مرخصی‌های مجاز تأکید کردند. این اقدامات ضمن حفاظت از حقوق اولیه کارکنان، از بروز سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری کرده و زمینه‌ساز پایداری اشتغال و افزایش انگیزه نیروی کار می‌شود. بعد عدالت و رفتار منصفانه نیز در ارتقای کیفیت اشتغال نقش دارد. ایجاد نظام ارزیابی

عادلانه عملکرد، جلوگیری از تبعیض‌های جنسیتی و قومی و برخورد محترمانه مدیران با کارکنان، حس اعتماد و تعلق شغلی را تقویت می‌کند. بعد منع استثمار و کار کودک، به‌ویژه در کسب‌وکارهای بوم‌گردی که اغلب در مناطق محروم فعالیت می‌کنند، اهمیت حیاتی دارد. ممنوعیت به‌کارگیری افراد زیر ۱۸ سال، آگاه‌بخشی درباره حقوق کار و نظارت بر پیمانکاران برای رعایت اصول اخلاقی، از بهره‌کشی جلوگیری کرده و محیط کاری امن و اخلاق‌محور ایجاد می‌کند. تحلیل تفسیری این یافته‌ها نشان می‌دهد که رعایت حقوق بنیادین در کار نه تنها تحقق عدالت اجتماعی و ارتقای رفاه نیروی کار را ممکن می‌سازد، بلکه پایه‌ای مستحکم برای توسعه پایدار کسب‌وکارهای بوم‌گردی و افزایش توانمندسازی و مشارکت فعال جوامع محلی فراهم می‌آورد.

- حمایت اجتماعی

حمایت اجتماعی به‌عنوان عاملی کلیدی در تضمین پایداری و ارتقای کیفیت اشتغال در کسب‌وکارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته عمل می‌کند و تأثیر مستقیمی بر رفاه و توانمندسازی اقتصادی نیروی کار محلی دارد. این مضمون شامل سه بعد اصلی است: پوشش بیمه و حمایت‌های قانونی، امنیت شغلی و حمایت مالی، و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر. این اقدامات ضمن حفاظت از سلامت و امنیت اقتصادی کارکنان، از بروز آسیب‌های مالی و اجتماعی ناشی از بی‌ثباتی اشتغال جلوگیری می‌کند. در این زمینه یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: «باید مزایای بیمه و حمایتی به صورت واضح اطلاع‌رسانی شود تا کارکنان از حقوق خود مطلع باشند؛ می‌توان برنامه‌هایی برای پوشش سلامت و رفاه کارکنان طراحی کرد که شامل معاینات دوره‌ای باشد؛ ارائه مشاوره‌های مالی و بهداشتی برای کارکنان به عنوان بخشی از خدمات حمایتی لازم است».

ابعاد امنیت شغلی و حمایت مالی و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر نیز نقش مهمی در تقویت توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی دارند. ایجاد صندوق حمایتی محلی، پرداخت غرامت در زمان تعطیلی فصلی و تضمین حداقل درآمد ماهانه، باعث کاهش نوسانات اقتصادی و

افزایش اطمینان شغلی کارکنان می‌شود. همچنین، اولویت اشتغال زنان سرپرست خانوار، ارائه برنامه‌های حمایتی برای جوانان روستایی و آموزش‌های مالی به اقشار کم‌درآمد، زمینه‌ساز ارتقای عدالت اجتماعی و کاهش نابرابری در دسترسی به فرصت‌های اقتصادی است. تحلیل تفسیری یافته‌ها نشان می‌دهد که حمایت اجتماعی نه تنها به بهبود شرایط اقتصادی و رفاه نیروی کار کمک می‌کند، بلکه پایه‌ای مستحکم برای توسعه پایدار کسب‌وکارهای بوم‌گردی فراهم کرده و مشارکت فعال جوامع محلی را تقویت می‌کند.

- گفت‌وگوی اجتماعی

گفت‌وگوی اجتماعی به عنوان یکی از ارکان کلیدی توسعه کسب‌وکارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته، نقش مهمی در تقویت مشارکت ذی‌نفعان، افزایش شفافیت و ارتقای رضایت شغلی نیروی کار محلی ایفا می‌کند. این مضمون شامل سه بعد اصلی است: نهادینه‌سازی گفت‌وگو بین ذی‌نفعان، حل اختلافات کاری و شفافیت در تصمیم‌گیری. در بعد نهادینه‌سازی گفت‌وگو بین ذی‌نفعان، خبرگان بر اهمیت تشکیل شوراهای محلی بوم‌گردی، برگزاری جلسات فصلی میان کارکنان و مدیران و مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های گردشگری تأکید کردند. در این زمینه یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: «گروه‌های تصمیم‌گیری محلی تشکیل شوند تا نیازها و مشکلات جامعه در گردشگری بررسی شود؛ جلسات مشورتی منظم برای ارائه پیشنهادات و حل مشکلات برگزار کرد؛ افراد محلی در فرآیند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مشارکت داشته باشند». ابعاد حل اختلافات کاری و شفافیت در تصمیم‌گیری نیز نقش محوری در بهبود کیفیت محیط کاری و ارتقای اعتماد دارند. ایجاد کمیته‌های میانجیگری محلی، مستندسازی شکایات و تعیین سازوکار شفاف رسیدگی به نارضایتی‌ها، از بروز تعارض‌های سازمانی جلوگیری کرده و روند حل اختلاف را نظام‌مند می‌کند. همچنین، اطلاع‌رسانی عمومی درباره سیاست‌های کاری، دسترسی کارکنان به اطلاعات مالی و انتشار گزارش سالانه عملکرد، موجب افزایش شفافیت، حس مشارکت و اعتماد نیروی کار به مدیریت می‌شود. تحلیل تفسیری یافته‌ها نشان می‌دهد که گفت‌وگوی اجتماعی نه تنها به ارتقای مشارکت و

رضایت شغلی کمک می‌کند، بلکه بستری برای توسعه پایدار کسب و کارهای بوم‌گردی فراهم می‌آورد و تقویت همکاری بین مدیران و جامعه محلی را امکان‌پذیر می‌سازد.

- برابری جنسیتی و فرصت‌های برابر

برابری جنسیتی و ایجاد فرصت‌های برابر از مؤلفه‌های محوری توسعه کسب و کارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته به شمار می‌رود و نقش کلیدی در توانمندسازی زنان و ارتقای عدالت اجتماعی ایفا می‌کند. این مضمون شامل سه بعد اصلی است: فرصت برابر در استخدام و ارتقاء، برابری دستمزد و مزایا، و توانمندسازی و آموزش زنان. در بعد فرصت برابر در استخدام و ارتقاء، خبرگان بر اهمیت تعیین سهمیه برابر برای استخدام زنان و مردان، ایجاد فرصت‌های مدیریتی برای زنان و تدوین سیاست‌های ضد تبعیض در استخدام تأکید کردند. در این زمینه یکی از مشارکت‌کنندگان معتقد بود: «معیارهایی برای جذب متقاضیان به شکل منصفانه طراحی شود؛ آموزش‌ها و برنامه‌هایی برای توانمندسازی همه گروه‌ها ارائه داد؛ فرصت‌های کاری و مدیریتی به شکل شفاف برای همه اطلاع‌رسانی شود».

ابعاد برابری دستمزد و مزایا و توانمندسازی زنان نیز نقش مهمی در ارتقای انگیزه، بهره‌وری و پایداری مشاغل ایفا می‌کند. پرداخت مزد برابر برای کار مشابه، تدوین نظام شفاف پرداخت حقوق و پایش منظم اختلاف دستمزد جنسیتی، زمینه‌ای برای تحقق عدالت اقتصادی فراهم می‌آورد. علاوه بر این، برگزاری کارگاه‌های مهارت‌آفرینی، ایجاد شبکه زنان کارآفرین و حمایت از راه‌اندازی اقامتگاه‌های زن‌محور، موجب ارتقای توانمندی‌های زنان، افزایش استقلال اقتصادی و تقویت نقش آن‌ها در توسعه پایدار گردشگری می‌شود. تحلیل تفسیری یافته‌ها نشان می‌دهد که برابری جنسیتی و فرصت‌های برابر نه تنها به کاهش نابرابری‌ها و توانمندسازی زنان کمک می‌کند، بلکه پایه‌ای محکم برای توسعه پایدار کسب و کارهای بوم‌گردی و مشارکت فعال جامعه محلی فراهم می‌آورد.

- ایمنی و سلامت شغلی

ایمنی و سلامت شغلی یکی از ابعاد اساسی توسعه کسب و کارهای بوم گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته به شمار می‌رود و نقش تعیین کننده‌ای در حفظ رفاه نیروی کار و تضمین پایداری اشتغال دارد. این مضمون شامل سه بعد اصلی است: ایمنی محیط کار، پیشگیری از حوادث کاری و سلامت جسمی و روانی کارکنان. در بعد ایمنی محیط کار، خبرگان بر اهمیت ایجاد سیستم‌های ایمنی در اقامتگاه‌ها، بازدیدهای دوره‌ای از تأسیسات و رعایت استانداردهای بهداشت محیط تأکید کردند. در این زمینه یکی از مشارکت کنندگان اظهار داشت: «برای کاهش ریسک حوادث، باید استانداردهای ایمنی در محیط اقامتگاه تدوین و اطلاع‌رسانی شود؛ می‌توان برنامه‌های تمرینی و شبیه‌سازی حوادث برای کارکنان طراحی کرد تا آماده باشند؛ تجهیزات ایمنی استاندارد تهیه و در محل کار نصب شود».

ابعاد پیشگیری از حوادث کاری و سلامت جسمی و روانی کارکنان نیز تأثیر قابل توجهی بر بهره‌وری و رضایت شغلی دارند. آموزش ایمنی به کارکنان، تأمین تجهیزات حفاظتی، گزارش و ثبت حوادث کاری، برگزاری معاینات پزشکی دوره‌ای و ایجاد محیط کاری بدون استرس، موجب کاهش بروز آسیب‌های شغلی و ارتقای سلامت عمومی کارکنان می‌شود. همچنین، تشویق به فعالیت‌های ورزشی و ارتقای سلامت روان، به بهبود انگیزه و عملکرد نیروی کار کمک می‌کند. تحلیل تفسیری یافته‌ها نشان می‌دهد که رعایت اصول ایمنی و سلامت شغلی نه تنها از بروز حوادث و مشکلات بهداشتی جلوگیری می‌کند، بلکه محیطی امن و توانمند برای کارکنان ایجاد کرده و بستری برای توسعه پایدار و مسئولانه کسب و کارهای بوم گردی فراهم می‌آورد.

بحث و نتیجه‌گیری

ادغام رویکرد «کار شایسته» در کسب و کارهای بوم گردی، چارچوبی چندبعدی برای تحقق اشتغال پایدار، عادلانه و توانمندساز در جوامع روستایی ایجاد می‌کند. تمرکز بر ابعاد کلیدی شامل «اشتغال مولد»، «حقوق بنیادین در کار»، «حمایت اجتماعی»، «گفت‌وگوی اجتماعی»، «برابری جنسیتی و فرصت‌های برابر» و «ایمنی و سلامت شغلی»، زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و رفاهی کسب و کارهای بوم گردی را تقویت کرده و امکان ایجاد مشاغل باکیفیت

و پایدار را فراهم می‌آورد. این ابعاد نه تنها به توسعه اقتصادی کمک می‌کنند، بلکه نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای عدالت اجتماعی، حفظ هویت و فرهنگ بومی و توانمندسازی فعال جوامع محلی دارند.

در بُعد «اشتغال مولد»، یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش اسنایمن^۱ (۲۰۱۴) در شش کشور آفریقای جنوبی همسو است که نشان داد بوم‌گردی می‌تواند درآمد خانوارهای روستایی را به‌طور معناداری افزایش دهد. با این حال، در حالی که ایشان عمدتاً بر درآمد مستقیم و اشتغال‌زایی کمی تأکید داشت، این پژوهش ابعاد پایداری شغل (تبدیل اشتغال فصلی به دائمی) و بهره‌وری همراه با درآمد منصفانه را نیز مدنظر قرار داده است. این تفاوت احتمالاً به دلیل تمرکز صریح بر «کار شایسته» به‌عنوان چارچوب نظری پژوهش حاضر است که فراتر از کمیت اشتغال، بر کیفیت و پایداری آن نیز تأکید می‌ورزد. همچنین، نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های عبدالرخمانووا و آهوروف^۲ (۲۰۲۵) در ازبکستان و روشن‌علی و ریاحی (۱۳۹۶) در ایران همسو است.

پیاده‌سازی نظام‌مند این چارچوب، مشارکت فعال جوامع محلی را افزایش داده و توزیع منافع اقتصادی و اجتماعی گردشگری را بهبود می‌بخشد. سازوکارهای حمایتی شامل بیمه‌های اجتماعی، پوشش‌های مالی و صندوق‌های پشتیبان محلی، به همراه تضمین امنیت شغلی و درآمد منصفانه، محیط کاری مطمئن و انگیزشی ایجاد می‌کند. این نتایج با یافته‌های تحقیقات عبدالرخمانووا و آهوروف (۲۰۲۵:۳۷)، ستی و سنپاتی^۳ (۲۰۲۳:۱) و وحیدی‌راد و همکاران (۱۴۰۳:۴۹۷) همسو می‌باشد و نشان می‌دهد بوم‌گردی، با جذب افراد به جامعه، به توسعه آن کمک می‌کند و رویکرد تعاونی حس تعلق به مکان را در ذینفعان محلی ایجاد می‌کند.

در بُعد «گفت‌وگوی اجتماعی»، نهادهای سازگی گفت‌وگو و شفافیت در تصمیم‌گیری و مدیریت اختلافات شغلی، اعتماد و رضایت شغلی را افزایش داده و فضای همکاری میان

^۱ Snyman

^۲ Abdurakhmanova & Ahrorov

^۳ Sethy & Senapati

مدیران، کارکنان و جامعه محلی را تقویت می‌کند. این نتایج با مطالعه بادکو و همکاران (۱۴۰۰:۲۰۵) همسو می‌باشد؛ گفت‌وگوی اجتماعی در زمینه بوم‌گردی، با هدف ایجاد منافع اقتصادی-اجتماعی و حفاظت از منابع طبیعی، می‌تواند هویت و فرهنگ محلی را نیز حفظ کند. با این وجود، در حالی که بادکو و همکاران بیشتر بر جنبه‌های مشارکتی جامعه در تصمیم‌گیری‌های کلی گردشگری تأکید داشتند، این پژوهش سازوکارهای نهادینه‌شده حل اختلاف و شفافیت مالی را نیز در سطح کسب‌وکارهای خرد بوم‌گردی مورد توجه قرار داده است.

توجه ویژه به «برابری جنسیتی»، فرصت‌های برابر و ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای کارکنان، به‌ویژه زنان و جوانان روستایی، نقش مهمی در کاهش نابرابری‌ها و ارتقای عدالت اجتماعی ایفا می‌کند. پرداخت دستمزد عادلانه، تضمین فرصت‌های برابر در استخدام و ارتقاء، و تدوین سیاست‌های ضد تبعیض، محیطی منصفانه و توانمندساز ایجاد می‌کند. این نتایج با یافته‌های مطالعات ناروان و مولیا^۱ (۲۰۱۹:۱۳۹)، موینوره و جیتسه^۲ (۲۰۲۴:۲۵۹) و کنجورمان و حسین^۳ (۲۰۱۶:۱۶۵۲) همسو می‌باشد. با این حال، این پژوهش در مقایسه با مطالعات مذکور، سازوکارهای عملیاتی‌تری همچون سهمیه برابر استخدام، نظام شفاف پرداخت و شبکه زنان کارآفرین را به‌صورت صریح‌تر تبیین کرده است که می‌تواند راهنمای عملیاتی‌تری برای مدیران کسب‌وکارهای بوم‌گردی فراهم آورد.

همچنین، رعایت استانداردهای «ایمنی و سلامت شغلی»، آموزش‌های پیشگیرانه و مراقبت جسمی و روانی کارکنان، شرایط لازم برای حفظ رفاه، انگیزه و بهره‌وری نیروی کار را فراهم می‌آورد. این بُعد در ادبیات پیشین بوم‌گردی کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ در حالی که مطالعاتی همچون داسان^۴ و همکاران (۲۰۲۲:۱) به چالش‌های پساکووید در بوم‌گردی جامعه‌محور پرداخته‌اند، اما ابعاد ایمنی و سلامت شغلی به‌عنوان یک مؤلفه مستقل و ساختاریافته در چارچوب کار شایسته کمتر برجسته شده بود. این پژوهش با تبیین سه

^۱ Narwan & Mulia

^۲ Mwinoure & Dzitse,

^۳ Kunjurman & Hussin

^۴ Dasan

زیربُعد ایمنی محیط کار، پیشگیری از حوادث و سلامت جسمی و روانی، این خلأ را پر کرده و چارچوبی یکپارچه برای مدیریت ریسک در کسب و کارهای بوم‌گردی ارائه می‌دهد.

در سطح عملیاتی، چارچوب کار شایسته می‌تواند به‌عنوان راهنمای سیاست‌گذاران، مدیران گردشگری و نهادهای محلی برای طراحی و اجرای کسب و کارهای بوم‌گردی پایدار و مسئولانه مورد استفاده قرار گیرد. همسو با حفظ محیط‌زیست، تقویت فرهنگ و هویت بومی و ارتقای رفاه و عدالت اجتماعی، این چارچوب مسیر توسعه گردشگری مسئولانه و پایدار را ترسیم کرده و قابلیت تعمیم به دیگر مناطق روستایی دارای پتانسیل گردشگری را داراست. به این ترتیب، ادغام اصول کار شایسته در بوم‌گردی، ابزار عملیاتی و راهبردی مؤثری برای تحقق اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه پایدار فراهم می‌کند.

در این میان، این پژوهش با چند محدودیت همراه بوده است که لازم است در تفسیر یافته‌ها مدنظر قرار گیرند. نخست، نمونه‌گیری هدفمند و محدود به خبرگان و مدیران کسب و کارهای بوم‌گردی در ایران، امکان تعمیم‌پذیری یافته‌ها به سایر کشورها و بافت‌های فرهنگی - اقتصادی متفاوت را محدود می‌کند. ساختار نهادی، نظام‌های حمایتی و چارچوب‌های قانونی حاکم بر بازار کار در کشورهای مختلف می‌تواند پیاده‌سازی اصول کار شایسته را با چالش‌ها یا فرصت‌های متفاوتی مواجه سازد. دوم، ماهیت کیفی و تفسیرمحور تحلیل مضمون، اگرچه امکان درک عمیق پدیده را فراهم می‌آورد، اما ممکن است تحت تأثیر سوگیری‌های شناختی و ارزشی پژوهشگر قرار گیرد. اگرچه تلاش شده است با استفاده از تعدد ناظران، بازبینی مشارکتی و توافق بین‌کدی بالا بر این محدودیت فائق آمد، اما کاملاً قابل حذف نیست.

سوم، پویایی سریع صنعت گردشگری و تغییرات ناشی از بحران‌های جهانی، تحولات فناوری و تغییرات اقلیمی، ممکن است برخی مؤلفه‌های شناسایی شده در این پژوهش را در آینده نیازمند بازنگری و به‌روزرسانی کند. چهارم، عدم مشارکت مستقیم گردشگران و مصرف‌کنندگان خدمات بوم‌گردی در فرآیند مصاحبه، ممکن است دیدگاه‌های آن‌ها درباره کیفیت خدمات و شرایط کار را در نظر نگرفته باشد. پنجم، تمرکز پژوهش بر

کسب و کارهای فعال و موفق بوم گردی، ممکن است دیدگاه کسب و کارهای منحل شده یا ناموفق را که می توانستند درس های مهمی درباره موانع کار شایسته ارائه دهند، نادیده گرفته باشد.

بر اساس یافته های این پژوهش و محدودیت های شناسایی شده، پیشنهادهای زیر برای مطالعات آتی ارائه می شود:

۱. پژوهش های کمی و آمیخته: طراحی پژوهش های کمی با استفاده از ابزار سنجش استاندارد شده (نظیر پرسشنامه شاخص های کار شایسته ILO) برای سنجش میزان تحقق هر یک از ابعاد شش گانه در جامعه آماری بزرگ تر و امکان تعمیم پذیری آماری یافته ها.

۲. مطالعات تطبیقی بین المللی: مقایسه وضعیت کار شایسته در کسب و کارهای بوم گردی در کشورهای با سطوح مختلف توسعه (کشورهای در حال توسعه در مقابل کشورهای توسعه یافته) برای شناسایی عوامل بافتی مؤثر بر پیاده سازی اصول کار شایسته.

۳. مطالعات بلندمدت و روند شناختی: پیگیری طولی کسب و کارهای بوم گردی در طول زمان برای سنجش پایداری اشتغال، تغییرات درآمدی و تأثیرات سیاست های حمایتی بر کیفیت زندگی کارکنان و جوامع محلی.

۴. مشارکت ذینفعان متعدد: درگیر کردن گردشگران، سیاست گذاران محلی، نهادهای مالی و اعضای جامعه محلی (غیر از کارکنان مستقیم بوم گردی) در پژوهش های آتی برای دستیابی به تصویر جامع تر از اکوسیستم بوم گردی.

۵. مطالعات موردی عمیق: بررسی عمیق موارد موفق و ناموفق پیاده سازی اصول کار شایسته در کسب و کارهای بوم گردی خاص برای استخراج درس های عملیاتی و شناسایی موانع بافتی و ساختاری.

۶. پژوهش در بحران ها: بررسی تأثیر بحران های خارجی (همه گیری ها، بلایای طبیعی، تحریم های اقتصادی) بر پایداری اشتغال و کیفیت کار شایسته در کسب و کارهای بوم گردی و طراحی سازوکارهای تاب آوری.

نام خانوادگی نویسنده اول و دوم (بیش از دو نویسنده نام خانوادگی نویسنده اول و همکاران | ۲۲

۷. ارزیابی اثربخشی مداخلات: طراحی و ارزیابی اثربخشی برنامه‌های آموزشی، صندوق‌های حمایتی و سازوکارهای گفت‌وگوی اجتماعی بر اساس شاخص‌های کار شایسته در قالب طرح‌های مداخله‌ای کنترل‌شده.

سپاسگزاری

این اثر تحت حمایت مادی بنیاد ملی علم ایران (INSF) برگرفته شده از طرح شماره «۴۰۴۲۶۵۱» انجام شده است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Yavar Babaei



<http://orcid.org/0000-0002-8740-0060>

Atefeh Rashidi



<http://orcid.org/0009-0002-7611-1877>

Sajad Ferdowsi



<http://orcid.org/0000-0002-4866-1700>

یاور بابائی

<http://orcid.org/0000-0002-8740-0060>

عاطفه رشیدی

<http://orcid.org/0009-0002-7611-1877>

سجاد فردوسی

<http://orcid.org/0000-0002-4866-1700>

منابع

- بادکو، بهروز؛ قاسمی سیانی، محمد و حسینی، سابق. (۱۴۰۰)، «تاثیر گردشگری اجتماع-محور بر توسعه جوامع روستایی از دیدگاه جامعه محلی مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه»، **مطالعات اجتماعی گردشگری**، سال نهم، شماره ۱۸: ۲۰۵-۲۳۰.
- روشنعلی، محمد و ریاحی، وحید. (۱۳۹۶)، «نقش بوم گردی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان پنجهزاره شهرستان بهشهر)»، **فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری**، سال هفتم، شماره ۲۵: ۵۱-۶۵.

- صبورجنتی، منا و قلندریان، ایمان. (۱۴۰۱)، «اکوتوریسم شهری توانمندساز رویکردی نوین در توسعه جوامع محلی»، **نشریه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای**، سال هفتم، شماره ۲۳: ۸۷-۱۲۰.
- مرادزاده، عبدالباسط؛ قاسمی، محمد؛ سالارزهی، حبیب‌الله؛ یعقوبی، نورمحمد و بذرافشان، جواد. (۱۳۹۷)، «اولویت بندی پشیران های توسعه اکوتوریسم کارآفرینانه با رویکرد توانمندسازی اجتماع محور»، **فصلنامه توسعه کارآفرینی**، سال یازدهم، شماره ۱: ۱۶۱-۱۷۹.
- نجارزاده، محمد؛ افرادی، مانده و جلالی نیا، میترا. (۱۴۰۳)، «تحلیل تاثیر توسعه اکوتوریسم بر توانمندسازی زنان روستایی مورد مطالعه: منطقه الموت غرب»، **فصلنامه پژوهش‌های روستایی**، سال پانزدهم، شماره ۳: ۱۸۴-۲۰۱.
- وحیدی راد، علی عسکر؛ مهدوی، داوود؛ نوروزی، اصغر و فیروزنیا، قدیر. (۱۴۰۳)، «تحلیل شاخص‌های بوم‌گردی با تأکید بر رویکرد کارآفرینی روستایی (مورد: روستاهای بوم‌گردی استان کهگیلویه و بویراحمد»، **روستا و توسعه پایدار فضا**، سال پنجم، شماره ۴: ۱۵۹-۱۸۳.
- Abdurakhmanova, A. F., and Ahrorov, F. B. (2025). "The economic and social impacts of ecotourism on local employment and income: A case study of rural Samarkand, Uzbekistan." *Regional Science Policy & Practice*, 17(3), 100180. <https://doi.org/10.1016/j.rsp.2025.100180>
- Araújo-Vila, N., Otegui-Carles, A., and Fraiz-Brea, J. A. (2021). "Seeking gender equality in the tourism sector: a systematic bibliometric review." *Knowledge*, 1(1), 12-24. <https://doi.org/10.3390/knowledge1010003>
- Arevin, A. T., Semet, M. M., and Syamlal, G. S. (2025). "The Rise of Ecotourism and Its Contribution to Green Economic Development." *International Journal of Innovation and Thinking*, 2(3), 155-167. <https://doi.org/10.71364/ijit.v2i3.14>
- Attride-Stirling, J. (2001). "Thematic networks: an analytic tool for qualitative research." *Qualitative Research*, 1(3), 385-405. <https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Braun, V., and Clarke, V. (2006). "Using thematic analysis in psychology." *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Dasan, J., Ahmedy, F., Shamsul, S., Godoong, E., Sipaut, C. S., and Jeffree, M. S. (2022). "Post-COVID-19 challenges for a sustainable community-based ecotourism: A case study of rural community in Sabah, North of Borneo." *SAGE Open*, 12(4), 21582440221138814. <https://doi.org/10.1177/21582440221138814>
- Faria, L., Gouveia, C., and Florêncio, L. (2024). "Decent Work for a Better Life: Unpacking the Role of Career Adaptability and Sustainability." *Mental Health & Human Resilience International Journal*, 8(2), 000255. <https://doi.org/10.23880/mhrij-16000255>
- Kia, Z. (2021). "Ecotourism in Indonesia: Local Community Involvement." *Journal of Governance*, 8(2), 45-60. <https://doi.org/10.18196/jgpp.v8i2.10789>

- Kimengsi, J. N., Balgah, R. A., and Mboudou, G. T. (2019). "Households' Assets Dynamics and Ecotourism Choices in the Western Highlands of Cameroon." *Sustainability*, 11(7), 1844. <https://doi.org/10.3390/su11071844>
- Kunjuraman, V., and Hussin, R. (2016). "Women participation in ecotourism development: Are they empowered." *World Applied Sciences Journal*, 34(12), 1652-1658. <https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2016.1652.1658>
- Mohammed, A. D., and Osumanu, K. I. (2022). "Ecotourism and Rural Livelihood Nexus." *European Journal of Development Studies*, 2(3), 18-25. <https://doi.org/10.24018/ejdevelop.2022.2.3.99>
- Morgan, M. S., and Winkler, R. L. (2019). "The Third Shift? Gender and Empowerment in a Women's Ecotourism Cooperative." *Rural Sociology*, 85(1), 137-164. <https://doi.org/10.1111/ruso.12275>
- Moswete, N., Thapa, B., and Darley, W. K. (2020). "Local Communities' Attitudes and Support Towards the Kgalagadi Transfrontier Park in Southwest Botswana." *Sustainability*, 12(4), 1524. <https://doi.org/10.3390/su12041524>
- Mwinnoore, M. K., and Dzitse, C. D. (2024). "Empowering women through ecotourism: A case study of women's involvement in the Wachau hippo sanctuary project in Ghana." *Journal of Multidisciplinary Academic Tourism*, 9(3), 259-272. <https://doi.org/10.31822/jomat.2024-9-3-259>
- Narwan, K., and Mulia, D. S. (2019). "The impact of ecotourism on women empowerment, gender equality and community development in rural area." *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 4(6), 139-151. <https://doi.org/10.47405/mjssh.v4i6.285>
- Peña-Sánchez, A. R., Ruiz-Chico, J., Jiménez-García, M., and López-Sánchez, J. A. (2020). "Tourism and the SDGs: an analysis of economic growth, decent employment, and gender equality in the European Union (2009–2018)." *Sustainability*, 12(13), 5480. <https://doi.org/10.3390/su12135480>
- Prakasa, Y., Sawu, M. R., and Ulinuha, M. F. (2025). "Community empowerment as a catalyst for marine ecotourism: the case of spermonde archipelago, makassar." *Journal of Sustainable Tourism and Entrepreneurship*, 6(2), 79-91. <https://doi.org/10.35912/joste.v6i2.2421>
- Ramaano, A. I. (2021). "Potential of ecotourism as a mechanism to buoy community livelihoods." *Journal of Business and Socio-economic Development*, 1(1), 47-70. <https://doi.org/10.1108/JBSED-02-2021-0020>
- Ramaano, A. I. (2023). "Alternative ecotourism perspectives within the protected conservation sites and farming communities amid environmental degradation and climate change-bound rural exercises." *Journal of Ecotourism Research*, 5(1), 77-104. <https://doi.org/10.1108/FER-11-2022-0011>
- Sethy, M. K., and Senapati, A. K. (2023). "Perceptions towards ecotourism practice and the willingness to pay: Evidence from Chilika coastal wetland ecosystem, Odisha." *International Journal of Geoheritage and Parks*, 11(3), 497-513. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2023.08.001>
- Snyman, S. (2014). "The impact of ecotourism employment on rural household incomes and social welfare in six southern african countries." *Tourism and Hospitality Research*, 14(1-2), 37-52. <https://doi.org/10.1177/1467358414529435>

- Suyono, H., and Safaria, T. (2024). "Community empowerment for poverty alleviation through social entrepreneurship based on an ecological framework." *Journal Fakultas Psikologi*, 7(2), 165-192. <https://doi.org/10.12928/empathy.v7i2.30282>
- Vrontis, D., Christofi, M., Giacosa, E., and Serravalle, F. (2021). "Sustainable development in tourism: a stakeholder analysis of the Langhe region." *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(5), 846-878. <https://doi.org/10.1177/1096348020982353>
- Xaba, F., Adanlawo, E. F., and Nkomo, N. Y. (2024). "The Role of Ecotourism in Reducing Poverty and Unemployment." *Journal of Tourism and Development*, 11(1), 93-112. <https://doi.org/10.24922/eot.v11i1.114082>

[In Persian]

- Badkou, B., Ghasemi Siani, M., and Hoseini, S. (2022). "Investigating the impact of community-based tourism on development of rural communities from the perspective of the local community: A Case Study of Paveh Tourist Villages." *Journal of Social Studies in Tourism*, 9(18), 205-230.
- Moradzadeh, A., Ghasemi, M., Salarzehi, H., Yaghoubi, N., and Bazrafshan, J. (2018). "Prioritizing the Propellants of developing community-based tourism with the approach of community-based empowerment." *Journal of Entrepreneurship Development*, 11(1), 161-179.
- Najjarzadeh, M., Afradi, M., and Jalali Nia, M. (2024). "Analyzing the impact of ecotourism development on the empowerment of rural women: the case study of West Alamut region." *Journal of Rural Research*, 15(3), 183-201.
- Roshanali, M., and Reeyahi, V. (2017). "The role Eco-tourism in rural economic development (Case study: Phenjازه district of Behshahr city)." *Geographical Journal of Tourism Space*, 7(25), 51-65.
- Sabourjanati, M., and Ghalandarian, I. (2022). "Empowering Urban Ecotourism: A New approach to Development Local Communities Empowerment." *Quarterly Journals of Urban and Regional Development Planning*, 7(23), 87-120.
- VahidiRad, A., Mahdavi, D., Norouzi, A., and Firouznia, G. (2024). "Analysis of ecotourism indicators with emphasis on rural entrepreneurship approach (Case: ecotourism villages in Kohkaloieh & Boyer-Ahmad provinces)." *Village and Space Sustainable Development*, 5(4), 159-183.

Applying the Decent Work Approach to the Development of Ecotourism Businesses

Yavar Babaei* 

Assistant Professor, Department of Management, Faculty of Economics and Management, Tabriz University, Tabriz, Iran.

Atefeh Rashidi 

M.A. in Tourism Management, Department of Tourism Management and Economics, Faculty of Tourism, University of Tehran, Tehran, Iran.

Sajad Ferdowsi 

Assistant Professor, Department of Tourism Management and Economics, Faculty of Tourism, University of Tehran, Tehran, Iran.

Abstract

Ecotourism, as a key component of sustainable tourism development, plays a significant role in enhancing livelihoods and economically empowering local communities; however, employment quality in this sector is often overlooked. This study aimed to identify and analyze the dimensions and components of ecotourism business development based on the decent work approach. The research employed a qualitative design using thematic analysis. The study population consisted of experts and managers of ecotourism businesses in Iran, and purposive sampling was applied. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using thematic analysis to extract and categorize the main themes. The findings indicated that the key dimensions of ecotourism business development based on decent work approach include productive employment, fundamental labor rights, social protection, social dialogue, gender equality and equal opportunities, and occupational health and safety, which collectively enhance employment quality, workforce motivation, and active community participation. The results also emphasized the necessity of strengthening legal and social support, empowering employees, institutionalizing transparency and dialogue, and adhering to principles of justice and occupational safety to establish a solid foundation for sustainable and equitable ecotourism development.

Keywords: Ecotourism, Decent Work, Sustainable Employment, Social Justice, Gender Equality.

* Corresponding Author: Babaei_yavar@tabrizu.ac.ir

How to Cite: xxxxxxxx

کاربست رویکرد کار شایسته در توسعه کسب و کارهای بوم گردی

استادیار گروه مدیریت، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

یاور بابائی* 

کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، گروه مدیریت و اقتصاد گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، تهران، ایران

عاطفه رشیدی 

استادیار گروه مدیریت و اقتصاد گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، تهران، ایران

سجاد فردوسی 

۱. مقدمه

بوم گردی به عنوان یکی از کارآمدترین شیوه‌های گردشگری پایدار، بر سفر مسئولانه به طبیعت، حفاظت از محیط زیست و تقویت فرهنگ بومی تأکید دارد و در مقایسه با گردشگری انبوه، سهم بیشتری برای جوامع محلی قائل است. با وجود ظرفیت‌های ارزشمند بوم گردی برای توانمندسازی اقتصادی، پایداری این دستاوردها زمانی تضمین می‌شود که کیفیت اشتغال نیز مورد توجه قرار گیرد. رویکرد «کار شایسته» سازمان بین‌المللی کار، چارچوبی جامع برای ایجاد مشاغل با دستمزد منصفانه، امنیت شغلی، حمایت‌های اجتماعی و احترام به حقوق کارگران ارائه می‌دهد. با این حال، بسیاری از کسب و کارهای بوم گردی در ایران به صورت غیررسمی و فصلی فعالیت می‌کنند و از استانداردهای کار شایسته فاصله دارند. این پژوهش با هدف شناسایی و تبیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه کسب و کارهای بوم گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته طراحی شده است.

۲. پیشینه پژوهش

مطالعات داخلی و بین‌المللی نشان داده‌اند که بوم گردی می‌تواند بهبود معناداری در توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جوامع محلی ایجاد کند و در صورت وجود برنامه‌ریزی مشارکتی و تقویت ظرفیت‌های محلی، مسیرهای پایداری همچون

* نویسنده مسئول: Babaei_yavar@tabrizu.ac.ir

اشتغال‌زایی، حفاظت طبیعت و ارتقای معیشت روستایی را فراهم سازد. با این حال، بررسی عمیق‌تر ادبیات نشان می‌دهد که حوزه بوم‌گردی هنوز فاقد رویکردی یکپارچه برای تبیین و عملیاتی‌سازی ابعاد کار شایسته است. پژوهش‌های متعددی به موانع ساختاری، محدودیت‌های منابع انسانی، ضعف مهارت‌ها و نابرابری جنسیتی پرداخته‌اند، اما کمتر به مؤلفه‌های بنیادین کار شایسته شامل امنیت شغلی، دستمزد منصفانه، ایمنی محیط کار، فرصت‌های رشد حرفه‌ای و عدالت جنسیتی در ساختار اشتغال بوم‌گردی توجه داشته‌اند. نیاز به توسعه چارچوبی نظری و کاربردی که رویکرد کار شایسته را در فرآیند توسعه بوم‌گردی ادغام کند، به عنوان یک خلأ جدی در پژوهش‌های موجود قابل شناسایی است.

۳. روش‌شناسی

این پژوهش با رویکرد کیفی و ماهیت توسعه‌ای-کاربردی انجام شد. مشارکت‌کنندگان را ۲۱ نفر از خبرگان حوزه گردشگری شامل مدیران اقامتگاه‌های بوم‌گردی، کارشناسان توسعه روستایی، متخصصان منابع انسانی، کارآفرینان گردشگری، راهنمایان گردشگری و تولیدکنندگان صنایع دستی با سابقه کاری ۳ تا ۱۵ سال تشکیل دادند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و با روش گلوله‌برفی انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون و چارچوب آتراید-استرلینگ در سه سطح سلسله‌مراتبی انجام شد. فرآیند تحلیل در شش مرحله با نرم‌افزار NVivo 12 مدیریت گردید. برای ارزیابی روایی و پایایی، از راهبردهای تعدد ناظران، بازبینی مشارکتی و مرور نظام‌مند ادبیات استفاده شد و میزان توافق بین‌کدی بیش از ۸۵ درصد به دست آمد.

۴. یافته‌ها

نتایج تحلیل مضمون نشان داد ابعاد کلیدی توسعه کسب و کارهای بوم‌گردی مبتنی بر رویکرد کار شایسته شامل شش مضمون فراگیر است:

اشتغال مولد: شامل توسعه فرصت‌های شغلی محلی از طریق افزایش تعداد فرصت‌ها و جذب نیروی کار بومی؛ پایداری و ثبات شغل از طریق تبدیل اشتغال فصلی به دائمی و انعقاد قراردادهای استاندارد؛ و بهره‌وری و درآمد منصفانه از طریق آموزش، تعیین نرخ عادلانه و تضمین پرداخت به موقع دستمزدها.

حقوق بنیادین در کار: شامل رعایت استانداردهای قانونی کار از طریق قراردادهای رسمی، حداقل دستمزد و ساعات کار مجاز؛ عدالت و رفتار منصفانه از طریق نظام ارزیابی عادلانه و ممانعت از تبعیض؛ و منع استثمار و کار کودک از طریق ممنوعیت به کارگیری افراد زیر ۱۸ سال.

حمایت اجتماعی: شامل پوشش بیمه و حمایت‌های قانونی از طریق بیمه تأمین اجتماعی، حوادث و بیکاری؛ امنیت شغلی و حمایت مالی از طریق صندوق حمایتی و تضمین حداقل درآمد؛ و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر با اولویت اشتغال زنان سرپرست خانوار و جوانان روستایی.

گفت‌وگوی اجتماعی: شامل نهادهای سازش گفت‌وگو از طریق شوراهای محلی و مشارکت مردم؛ حل اختلافات کاری از طریق کمیته میانجیگری و سازوکار شفاف رسیدگی؛ و شفافیت در تصمیم‌گیری با اطلاع‌رسانی و دسترسی به اطلاعات مالی.

برابری جنسیتی و فرصت‌های برابر: شامل فرصت برابر در استخدام و ارتقاء با سهمیه برابر و سیاست ضد تبعیض؛ برابری دستمزد و مزایا با نظام شفاف پرداخت؛ و توانمندسازی زنان با کارگاه‌های مهارت‌افزایی و شبکه کارآفرینی.

ایمنی و سلامت شغلی: شامل ایمنی محیط کار با سیستم ایمنی و بازرسی دوره‌ای؛ پیشگیری از حوادث با آموزش و تجهیزات حفاظتی؛ و سلامت جسمی و روانی با معاینات دوره‌ای و محیط کاری بدون استرس.

۵. بحث

یافته‌ها نشان می‌دهد ادغام رویکرد کار شایسته در بوم‌گردی، چارچوبی چندبعدی برای اشتغال پایدار و عادلانه ایجاد می‌کند. در بُعد اشتغال مولد، برخلاف پژوهش‌های پیشین که

صرفاً بر کمیت اشتغال تأکید داشتند، این پژوهش بر کیفیت و پایداری شغل نیز تأکید دارد. در حمایت اجتماعی، سازوکارهای بیمه‌ای و صندوق‌های حمایتی محیط کاری مطمئن ایجاد می‌کنند. در گفت‌وگوی اجتماعی، نهادهای سازشی مشارکت و شفافیت، اعتماد و رضایت شغلی را افزایش می‌دهد. در برابری جنسیتی، این پژوهش سازوکارهای عملیاتی‌تری مانند سهمیه برابر و نظام شفاف پرداخت را تبیین کرده است. در ایمنی و سلامت شغلی، این پژوهش خلأ موجود در ادبیات پیشین را با ارائه چارچوبی یکپارچه برای مدیریت ریسک پر کرده است.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر نشان داد ابعاد شش‌گانه کار شایسته شامل اشتغال مولد، حقوق بنیادین در کار، حمایت اجتماعی، گفت‌وگوی اجتماعی، برابری جنسیتی و فرصت‌های برابر، و ایمنی و سلامت شغلی، به‌صورت یکپارچه کیفیت اشتغال و مشارکت جوامع محلی را ارتقا می‌دهند. این چارچوب می‌تواند راهنمای سیاست‌گذاران و مدیران برای توسعه پایدار و مسئولانه بوم‌گردی باشد. پژوهش با محدودیت‌هایی مانند نمونه‌گیری هدفمند، ماهیت تفسیرمحور و عدم مشارکت گردشگران مواجه است. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های کمی و آمیخته، مطالعات تطبیقی بین‌المللی، تحقیقات بلندمدت، مشارکت ذینفعان متعدد، مطالعات موردی عمیق، بررسی تأثیر بحران‌ها و ارزیابی اثربخشی مداخلات انجام شود.

سپاسگزاری

این اثر تحت حمایت مادی بنیاد ملی علم ایران (INSF) برگرفته شده از طرح شماره «۴۰۴۲۶۵۱» انجام شده است.

واژگان کلیدی

بوم‌گردی، کار شایسته، اشتغال پایدار، عدالت اجتماعی، برابری جنسیتی.

Applying the Decent Work Approach to the Development of Ecotourism Businesses

Yavar Babaei* 

Assistant Professor, Department of Management, Faculty of Economics and Management, Tabriz University, Tabriz, Iran.

Atefeh Rashidi 

M.A. in Tourism Management, Department of Tourism Management and Economics, Faculty of Tourism, University of Tehran, Tehran, Iran.

Sajad Ferdowsi 

Assistant Professor, Department of Tourism Management and Economics, Faculty of Tourism, University of Tehran, Tehran, Iran.

1. Introduction

Ecotourism, as one of the most effective forms of sustainable tourism, emphasizes responsible travel to nature, environmental protection, and strengthening local culture, and allocates a greater share of benefits to local communities compared to mass tourism. Despite the valuable potential of ecotourism for economic empowerment, the sustainability of these achievements is guaranteed only when employment quality is also considered. The "decent work" approach of the International Labour Organization provides a comprehensive framework for creating jobs with fair wages, job security, social protection, and respect for workers' rights. However, many ecotourism businesses in Iran operate informally and seasonally, falling short of decent work standards. This research was designed to identify and explain the dimensions, components, and indicators of ecotourism business development based on the decent work approach.

2. Literature Review

Domestic and international studies have shown that ecotourism can create significant improvements in economic, social, and environmental empowerment of local communities, and with participatory planning and strengthening local capacities, it can pave

* Corresponding Author: Babaei_yavar@tabrizu.ac.ir

How to Cite: xxxxxxxx

sustainable paths such as job creation, nature conservation, and rural livelihood improvement. However, a deeper examination of the literature reveals that the field of ecotourism still lacks an integrated approach to explain and operationalize the dimensions of decent work. Numerous studies have addressed structural barriers, human resource limitations, skill deficiencies, and gender inequality, but have paid less attention to the fundamental components of decent work including job security, fair wages, occupational safety, professional development opportunities, and gender justice in the employment structure of ecotourism. The need to develop a theoretical and practical framework that integrates the decent work approach into the ecotourism development process is identifiable as a serious gap in existing research.

3. Methodology

This research was conducted with a qualitative approach and developmental-applied nature. Participants consisted of 21 tourism experts including ecotourism accommodation managers, rural development specialists, human resource experts, tourism entrepreneurs, tour guides, and handicraft producers with 3 to 15 years of work experience. Purposive sampling was conducted using the snowball method. Data were collected through semi-structured interviews and continued until theoretical saturation was achieved. Data analysis was performed using thematic analysis and the Attride-Stirling framework at three hierarchical levels. The analysis process was managed in six stages using NVivo 12 software. To assess validity and reliability, strategies including multiple observers, collaborative review, and systematic literature review were employed, and inter-coder agreement exceeded 85%.

4. Results

Thematic analysis results revealed that the key dimensions of ecotourism business development based on the decent work approach include six overarching themes:

Productive Employment: Includes developing local job opportunities through increasing opportunities and attracting local workforce; job stability and sustainability through converting seasonal employment to permanent and establishing standard contracts; and productivity and fair income through training, fair pricing, and ensuring timely wage payments.

Fundamental Labor Rights: Includes compliance with legal labor standards through formal contracts, minimum wage, and authorized working hours; justice and fair treatment through fair evaluation systems and preventing discrimination; and prohibition of exploitation and child labor through banning employment of individuals under 18.

Social Protection: Includes insurance coverage and legal protections through social security, accident, and unemployment insurance; job security and financial support through support funds and minimum income guarantee; and support for vulnerable groups by prioritizing employment of female-headed households and rural youth.

Social Dialogue: Includes institutionalizing dialogue through local councils and people's participation; resolving labor disputes through mediation committees and transparent grievance mechanisms; and transparency in decision-making through information dissemination and access to financial information.

Gender Equality and Equal Opportunities: Includes equal opportunities in employment and promotion with equal quotas and anti-discrimination policies; equal pay and benefits through transparent payment systems; and women's empowerment through skill-building workshops and entrepreneurial networks.

Occupational Health and Safety: Includes workplace safety through safety systems and periodic inspections; accident prevention through training and protective equipment; and physical and mental health through periodic medical examinations and stress-free work environments.

5. Discussion

Findings indicate that integrating the decent work approach into ecotourism creates a multidimensional framework for sustainable and equitable employment. In the productive employment dimension, unlike previous studies that merely emphasized employment quantity, this research also emphasizes job quality and sustainability. In social protection, insurance mechanisms and support funds create a secure work environment. In social dialogue, institutionalizing participation and transparency increases trust and job satisfaction. In gender equality, this research has articulated more operational mechanisms such as equal quotas and transparent payment systems. In occupational health and safety, this research has filled the existing gap in previous literature by providing an integrated framework for risk management.

6. Conclusion

This research demonstrated that the six dimensions of decent work including productive employment, fundamental labor rights, social protection, social dialogue, gender equality and equal opportunities, and occupational health and safety, collectively enhance employment quality and local community participation. This framework can serve as a guide for policymakers and managers for sustainable and responsible ecotourism development. The research faces limitations such as purposive sampling, interpretive nature, and lack of tourist participation. It is suggested that quantitative and mixed-methods research, international comparative studies, longitudinal research, multi-stakeholder participation, in-depth case studies, crisis impact assessment, and intervention effectiveness evaluation be conducted.

Acknowledgments

This work is based upon research funded by Iran National Science Foundation (INSF) under project No.4042651.

Keywords

Ecotourism, Decent Work, Sustainable Employment, Social Justice, Gender Equality.